

Pedagogika

Pedagogika – w znaczeniu potocznym, świadoma i celowa działalność wychowawcza^[1]; w znaczeniu instytucjonalnym – zespół nauk o wychowaniu, istocie, celach, treściach, metodach, środkach i formach organizacji procesów wychowawczych^[2]. Pedagogika jako nauka o edukacji (wychowaniu i kształceniu), należy do nauk społecznych i zajmuje się rozwojem i zmianami mechanizmów wychowania oraz kształcenia na przestrzeni całego życia człowieka.

Etymologia pedagogiki

Pedagogika i jej staropolska nazwa pochodzi od słowa greckiego (*paidagogos* – dosł. „prowadzący dziecko”). Natomiast wpływ zachodniej filozofii ukształtował pojęcie rzymskie (łac. *ars educandi*) jako „sztuka wychowania”.

Historia pedagogiki

Początków pedagogiki można doszukiwać się w nauczaniu starożytnych filozofów, takich jak Konfucjusz czy Platon.

Za sprawą J.A. Komeńskiego od XVII wieku, stała się odrębną i samodzielną dyscypliną naukową, jednak poglądy na wychowanie nawiązywały do filozoficznych i ideowych przesłanek swojej epoki tj.: „dobrego wychowania” – etykiety, wychowania spartańskiego, rycerskiego czy kawalerskiego, w zależności od okresu historycznego^[3].

Po 1918 roku

W odrodzonej Polsce po roku 1918, początkowo termin ten obejmował opiekę i wychowanie, następnie nauczanie, a dalej wykształcenie dzieci oraz młodzieży^[4]. Współczesna pedagogika jest wszechstronną nauką o całej rzeczywistości wychowawczej, w której istotę stanowi całozyciowy rozwój człowieka oraz wszelkie tak dodatnie, jak i ujemne wpływy jednych ludzi na drugich oraz wpływy środowiska^[5].

Opis

Pedagogika jest nauką społeczną o profilu humanistycznym, obejmuje ona teorię i praktykę działalności opiekuńczo-wychowawczej dzieci i młodzieży oraz działalność edukacyjną ludzi dorosłych w różnym wieku edukacyjnym. Praktyczne postępowanie wychowawcze, nazywane jest pedagogią (gr. *paidagogia*).

Pedagogika odnosi się głównie do młodego pokolenia, które dzięki oddziaływaniom wychowawczym winno osiągnąć optymalny rozwój osobowości, ukształtować wiedzę o rzeczywistości, przygotować się do funkcjonowania w życiu społecznym. Na jej gruncie formułuje się istotę, cele, treści, metody, środki i formy organizacyjne procesów wychowawczych.

Do głównych ośrodków takiego wychowania i kształcenia zalicza się głównie rodzinę oraz grupę rówieśniczą i instytucjonalne jak przedszkole, szkołę elementarną i gimnazjum, kształcenie akademickie. Obecnie zakres zainteresowań pedagogiki jest o wiele szerszy i obejmuje: samowychowanie i samokształcenie młodzieży i dorosłych, oddziaływanie wychowawcze instytucji wychowania pozaszkolnego, głównie: środków masowej komunikacji, organizacji młodzieżowych, placówek kulturalnych (teatrów, klubów, muzeów i in.), instytucji wychowania religijnego itp.

Przedstawicielem pedagogiki jako nauki jest pedagog (kod zawodu 244104) o odpowiedniej specjalności pedagogicznej po ukończonych studiach według standardów kształcenia dla kierunku: pedagogika^[6].

Zadaniem pedagogiki jako nauki empirycznej jest wyposażenie pedagogów, którzy organizują procesy edukacyjne (proces wychowania i kształcenia) w wiedzę o skuteczności różnego rodzaju zabiegów edukacyjnych^[7]. Towarzyszą temu celowi następujące zadania:

- gromadzenie wiadomości o rzeczywistości wychowawczej;
- analiza tej rzeczywistości, wykrywanie związków i zależności między elementami owej rzeczywistości i wyjaśnianie ich;
- dostarczanie wiedzy potrzebnej do przekształcania rzeczywistości wychowawczej.

Przedmiotem badań empirycznych pedagogiki jest wszechstronny rozwój człowieka w ciągu całego jego życia. Do metod badań, którymi posługuje się pedagogika, zalicza się m.in.: metoda eksperymentu, metoda badań terenowych, metody hermeneutyczne, metody porównawcze i metody historyczne^[8].

Funkcje pedagogiki

- diagnostyczna – zbieranie obiektywnych informacji o rzeczywistości;
- prognostyczna – określenie na podstawie zgromadzonej wiedzy prawidłowości odnoszących się do przyszłych zmian i przyszłego rozwoju rzeczywistości;
- instrumentalno-techniczna – opracowanie procedur, które mają umożliwić realizację założonych celów^[9].

Podstawowe pojęcia pedagogiki

- wychowanie, kształcenie;
- edukacja – podejście systemowe;
- nauczanie, nauczyciel;
- opieka, opiekun;
- świadomość, osobowość;
- środowisko, kultura – społeczna;
- tradycja narodowa i regionalna, etyka, muzyka;

- sen, praca, czas wolny – wypoczynek;
- pedagog – rodzic, wychowawca;
- socjalizacja, resocjalizacja, osoba niedostosowana społecznie.

Kierunki pedagogiczne

- pedagogika eksperymentalna
- metodologia badań pedagogicznych
- historia myśli pedagogicznej
- andragogika
- gerontopedagogika
- pedagogika specjalna
- pedagogika rozwoju
- pedagogika zachowania
- psychopedagogika
- pedagogika twórczości
- pedagogika kreatywna
- pedologia
- pedagogika opiekuńczo-wychowawcza
- pedagogika naturalistyczna
- pedagogika wczesnoszkolna
- pedagogika szkoły
- pedagogika gimnazjalna
- pedagogika szkoły wyższej
- pedagogika miejsca
- pedagogika pracy
- krytyczna pedagogika miejsca
- pedagogika kultury
- pedagogika krytyczna
- antypedagogika
- socjologizm pedagogiczny
- pedagogika egzystencjalna
- pedagogika religii
- pedagogika marksistowska
- felicjologia
- tanatopedagogika

Pedagogiczne instytucje pozarządowe

Lista instytucji pozarządowych wspierających zawód pedagoga:

- Towarzystwo Psychopedagogiczne^[10]
- Polskie Towarzystwo Pedagogiczne^[11]
- Polskie Stowarzyszenie Pedagogów i Animatorów KLANZA^[12]

- Polskie Stowarzyszenie Pedagogów Śpiewu^[13]
- Polskie Stowarzyszenie Pedagogów Teatru^[14]

Dyscypliny naukowe w pedagogice

- pedagogika ogólna (ujmuje człowieka jako funkcjonalną całość);
- teoria wychowania (moralnego, społecznego, fizycznego, estetycznego). Pierwotnie była to hodegetyka (od końca XIX w. do lat 50. XX wieku) jako nauka o metodach wychowania^[15];
- dydaktyka (ogólna i szczegółowa) (teoria kształcenia);
- pedagogika specjalna (surdopedagogika, tyflop pedagogika, oligofrenopedagogika, pedagogika terapeutyczna, pedagogika resocjalizacyjna);
- andragogika (teoria oświaty dorosłych);
- pedeutologia (nauka dotycząca nauczyciela);
- teoria systemów oświatowych;
- pedagogika porównawcza (analiza systemów oświatowych różnych krajów w powiązaniu z ich społecznym i ekonomicznym rozwojem);
- pedagogika społeczna (zajmująca się problematyką środowiskowych uwarunkowań procesów wychowawczych);
- pedagogika kształcenia zawodowego.

Pedagogika specjalizuje się w bardzo wielu aspektach życia jednostki ludzkiej, związanych nie tylko z wychowaniem czy nauczaniem. Prowadzi również działania mające na celu polepszenie lub zahamowanie cech patologii społecznej, w tym psychopatii i socjopatii poprzez organizowanie działań profilaktycznych (psychoprofilaktyka).

Nauki współdziałające

- filozofia
- logika
- antropologia filozoficzna i antropologia kulturowa
- historia oświaty i wychowania
- socjologia oświaty i wychowania
- biologia – (genetyka, anatomia, fizjologia)
- medycyna społeczna
- psychologia ogólna, psychologia rozwojowa, psychologia wychowawcza, psychologia kliniczna
- prakseologia
- etyka
- teoria naukowa organizacji i zarządzania
- cybernetyka
- ogólna teoria systemów
- informatyka
- ekonomia
- praca socjalna
- profilaktyka społeczna

Zobacz też

Zobacz multimedia związane z tematem: *Pedagogika* (<https://commons.wikimedia.org/wiki/Categoria:Pedagogia?uselang=pl>)

Zobacz hasło *pedagogika* w Wikisłowniku

- [oświata](#)
- [integracja w edukacji](#)
- [Komisja Edukacji Narodowej](#)
- [Akademia Pedagogiki Specjalnej](#)
- [Wyższa Szkoła Pedagogiczna](#)
- [Dolnośląska Szkoła Wyższa](#)
- [uczelnie pedagogiczne w Polsce](#)

Przypisy

1. [pedagogika](https://sjp.pwn.pl/slowniki/pedagogika) (<https://sjp.pwn.pl/slowniki/pedagogika>), [w:] *Słowniki PWN* [online], Wydawnictwo Naukowe PWN [dostęp 2025-10-13].
2. Petrozolin – Skowrońska B.(red.), *Pedagogika*, w: *Nowa encyklopedia powszechna*, tom IV, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1996, s. 812.
3. *Źródła do dziejów wychowania i myśli pedagogicznej*. T. 1 : *Od wychowania pierwotnego do końca XVIII stulecia / wybór i oprac. Stefan Wołoszyn*. – Wyd. 2 zm. Kielce: Dom Wydawniczy Strzelec, 1995 – s. 242, ISBN 83-903528-5-0.
4. Ochorowicz J., (1917), *Psychologia, pedagogika, etyka. Przyczynki do usiłowań naszego odrodzenia narodowego*.
5. Kunowski S., (2004), *Podstawy współczesnej pedagogiki*, Wydawnictwo Salezjańskie, Warszawa, s. 34.
6. *Standardy kształcenia dla kierunku studiów: Pedagogika* (https://web.archive.org/web/20130531133138/http://www.bip.nauka.gov.pl/_gALLERY/23/95/2395/78_pedagogika.pdf). [dostęp 2024-07-13].
7. Pilch T., *Zasady badań pedagogicznych*, Warszawa: Wyd. Akademickie „Żak”, Wyd. 2 popr. i rozszerzone. 1998- s. 138, ISBN 83-86770-00-7.
8. Łobocki M., (2001), *Wprowadzenie do metodologii badań pedagogicznych*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków, s. 217–250.
9. Pomykało W. (red), *Encyklopedia pedagogiczna*, Warszawa 1997, Wydawnictwo Fundacja INNOWACJA, s. 101, ISBN 83-86169-03-6.
10. *Towarzystwo Psychopedagogiczne* (<http://www.psychopedagog.org>).
11. *Polskie Towarzystwo Pedagogiczne* (<http://www.ptp-pl.org/>).
12. *Polskie Stowarzyszenie Pedagogów i Animatorów Klanza* (<https://spis.ngo.pl/198468-polskie-stowarzyszenie-pedagogow-i-animatorow-klanza>). ngo.pl. [dostęp 2023-09-30].
13. *Polskie Stowarzyszenie Pedagogów Śpiewu* (<http://www.psps.com.pl/pl/>).
14. *Polskie Stowarzyszenie Pedagogów Teatru* (<http://pedagodzyteatru.org/>).
15. Wincenty Okoń: *Nowy słownik pedagogiczny*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”, 2001, s. 130. ISBN 83-88149-41-5.

Bibliografia

- Wroczyński R., (1963), *Myśl pedagogiczna i programy oświatowe w Królestwie Polskim na przełomie XIX i XX w.*, Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych, Warszawa.
- Okoń W., (2004), „Nowy Słownik Pedagogiczny” Wyd. Akademickie „ŻAK”, Warszawa.
- Kwiecińska Z., Śliwerski B.,(2005), *Pedagogika – podręcznik akademicki*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
- Turos L., (1995), *Pedagogika ogólna i subdyscypliny*, Wyd. Akademickie „ŻAK”, Warszawa.
- Wołoszyn S., (1998), *Nauki o wychowaniu w Polsce*, Dom Wydawniczy Strzelec, Kielce.
- Wroczyński R., (1974), *Pedagogika Społeczna*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
- Konarzewski K., (1982), *Podstawy teorii oddziaływań wychowawczych*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.

Linki zewnętrzne

- Phillips D.C., Siegel H., *Philosophy of Education* (<https://plato.stanford.edu/entries/education-philosophy/>), [w:] *Stanford Encyclopedia of Philosophy*, CSLI, Stanford University, 15 sierpnia 2013, ISSN 1095-5054 (<http://worldcat.org/issn/1095-5054>) [dostęp 2017-12-30] (ang.). (Filozofia oświaty)

Źródło: „<https://pl.wikipedia.org/w/index.php?title=Pedagogika&oldid=77808057>”